

Що таке вартість життєвого циклу?

Вартість життєвого циклу, або сукупна вартість володіння предметом закупівлі, є новим інструментом у закупівельному законодавстві України, який передбачено чинною редакцією [Закону України «Про публічні закупівлі»](#) (далі — Закон) та який додатково врегульовується наказом Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України (далі — Мінекономіки) [від 28.09.2020 № 1894](#) «Про затвердження Примірної методики визначення вартості життєвого циклу» (далі — Методика).

Фактично вартість життєвого циклу — це альтернативний критерій оцінки пропозиції учасника, що є більш складним, ніж критерій оцінки «ціна».

У практиці будь-якого фахівця з публічних закупівель зустрічаються випадки, коли ініціатор закупівлі (внутрішній замовник) скаржиться на оцінку тендерних пропозицій лише за показником «ціна», мотивуючи це, наприклад, так: *«надаючи найдешевшу пропозицію учасники жертвують якістю, і виграє той, хто дає гіршу продукцію за копійки»*, або щось на кшталт: *«ціна не головне, головне якість»*.

На цей випадок варто, звісно, казати, що якісно та детально встановлені технічні вимоги до предмета закупівлі в тендерній документації врятують нас від продукції поганої якості. Однак у деяких випадках, коли предмет закупівлі комплексний чи складний та передбачає довгострокову експлуатацію (як правило, обладнання, агрегати, машини) і має пов'язані з цим додаткові грошові витрати, законодавець уже надає нам можливість застосовувати критерій оцінки тендерних пропозицій «вартість життєвого циклу».

Відповідно до пункту 4 статті 1 Закону вартість життєвого циклу — це сукупність вартості предмета закупівлі або його частини (лота) та інших витрат, які нестиме безпосередньо замовник під час використання, обслуговування та припинення використання предмета закупівлі. Вартість життєвого циклу розраховується відповідно до методики, установленої в тендерній документації.

Частина 3 статті 29 Закону визначає вартість життєвого циклу як один із можливих критеріїв оцінки тендерних пропозицій, який може застосовуватися як самостійно, так і разом із неціновими критеріями, при цьому питома вага вартості життєвого циклу не повинна бути менша, ніж 70 %.

Відповідно до частини 4 статті 29 Закону в разі застосування критерію оцінки «вартість життєвого циклу» до нього, крім ціни товару (роботи, послуги), може включатися один або декілька витрат замовника протягом життєвого циклу товару (товарів), роботи (робіт) або послуги (послуг), а саме — витрати, пов'язані з:

використанням товару (товарів), роботи (робіт) або послуги (послуг), зокрема споживання енергії та інших ресурсів;

технічним обслуговуванням;

збором та утилізацією товару (товарів);

впливом зовнішніх екологічних чинників протягом життєвого циклу товару (товарів), роботи (робіт) або послуги (послуг), якщо їхня грошова вартість може бути визначена. Зокрема, вплив викидів парникових газів, інших забруднюючих речовин та інші витрати, пов'язані зі зменшенням впливу на навколишнє середовище (довкілля).

Тобто вартість життєвого циклу, або сукупна вартість володіння, — це виражена у вартісній величині (у грошовому виразі) сукупна вартість усіх витрат замовника, пов'язаних із придбанням, встановленням, експлуатацією, обслуговуванням предмета закупівлі, у тому числі витрат, які пов'язані з утилізацією предмета закупівлі після завершення строку його експлуатації.

Як застосовувати критерій оцінки «вартість життєвого циклу»?

На прикладі закупівлі ламп для освітлення спробуємо розібратись, як працює та як застосовувати критерій оцінки «вартість життєвого циклу». На ринку пропонується широкий спектр ламп, які мають різну технологію роботи (лампи розжарювання, галогенні, люмінесцентні лампи, LED-лампи тощо) та, відповідно, різну вартість. Якщо купувати лампи за критерієм оцінки «вартість життєвого циклу», то ми маємо дві очевидні складові витрат, які будуть понесені замовником у зв'язку з їх закупівлею:

ціна самих ламп з поставкою їх до обраного замовником місця постачання (так звані витрати, пов'язані з придбанням);

вартість витрат на електричну енергію, що пов'язані з роботою цих ламп протягом певного періоду (так звані витрати, пов'язані з користуванням).

Приклад 1*

Назва витрат	Вартість на лампи галогенні (пропозиція учасника 1)	Вартість на лампи люмінесцентні (пропозиція учасника 2)	Вартість на лампи LED (пропозиція учасника 3)
Вартість товару разом з доставкою	50 000	60 000	80 000
Вартість електроенергії на 2 роки експлуатації	350 400	105 120	52 560
Сукупна вартість предмета закупівлі за критерієм оцінки «вартість життєвого циклу»	400 400	165 120	132 560

*Більше прикладів застосування вартості життєвого циклу можна в матеріалах Центру вдосконалення закупівель KSE. [Одному порталі](#)

Як бачимо, якщо оцінювати виключно вартість витрат на закупівлю товару, тобто за звичним критерієм оцінки «ціна», то переможцем буде пропозиція учасника 1. Однак використовуючи критерій оцінки «вартість життєвого циклу» та враховуючи всі витрати, які будуть понесені замовником у зв'язку з експлуатацією купленого товару, більш економічним є пропозиція учасника 3.

Критерій оцінки «вартість життєвого циклу» можна застосовувати до товарів, щодо яких замовник може чітко та конкретно визначити перелік витрат, що пов'язані з життєвим циклом використання предмета закупівлі.

Мінекономіки в Методиці зазначає, що замовник самостійно може визначити, у яких випадках та для яких товарів застосовується вартість життєвого циклу як критерій оцінки для визначення найбільш економічного вигідної пропозиції та може застосовувати вартість життєвого циклу як критерій оцінки в разі здійснення закупівлі, зокрема (тобто загалом, але не виключно їх), таких товарів: офісне устаткування та приладдя різне (30190000-7), медичне обладнання та вироби медичного призначення різні (33190000-8), телевізійне й аудіовізуальне обладнання (32320000-2), комп'ютерне обладнання та приладдя (30200000-1), великовантажні мототранспортні засоби (34140000-0), готові текстильні вироби (39520000-3) та інші.

Як бачимо, Мінекономіки дає нам приклади застосування вартості життєвого циклу не лише для закупівлі техніки, але й товарів легкої промисловості, різного приладдя тощо, тому замовник не обмежений переліком кодів ДК та може використовувати вартість життєвого циклу фактично в будь-яких закупівлях, за умови визначення належної методики оцінки вартості життєвого циклу та категорій можливих понесених витрат.

Які категорії витрат можна включати при формуванні методики розрахунку вартості життєвого циклу?

У Методиці Мінекономіки пропонує декілька категорій витрат, які замовник може нести протягом життєвого циклу предмета закупівлі, а саме:

витрати, пов'язані з користуванням — витрати, пов'язані з експлуатаційними характеристиками предмета закупівлі і які не залежать від замовника та учасника процедури (наприклад, вартість споживання електроенергії);

витрати, пов'язані із завершенням користування — витрати, що включають вартість утилізації предмета закупівлі, вартість демонтажу тощо;

витрати, пов'язані із захистом навколишнього природного середовища (вартість екологічних витрат) — витрати, до яких включається плата за викиди окремих забруднювальних речовин в атмосферне повітря, воду, ґрунти тощо;

витрати, пов'язані з обслуговуванням — витрати, вартість яких залежить від

учасника процедури закупівлі, вартість гарантійного обслуговування, вартість заміни складових предмета закупівлі;

витрати, пов'язані з придбанням — витрати, які впливають на ціну предмета закупівлі та включаються у його вартість, вартість доставки, установлення тощо.

Сталими серед описаних категорій витрат є витрати за пунктом 5 вищезгаданого переліку — витрати, пов'язані з придбанням. У звичних для нас торгах це додаткові, супутні витрати чи послуги, які покладаються на постачальника або як окремі цінові складові (вартість доставки, монтажу, яка оплачується замовником окремо), або як витрати чи послуги, які безпосередньо входять у вартість товару (не виділені окремо). До вартості товару замовники також часто включають і категорію витрат за пунктом 4 вищезгаданого переліку.

Інші категорії витрат є варіативними і можуть залежати від конкретного предмета закупівлі. Треба також врахувати, що всі витрати повинні мати грошове вираження та відповідну формулу розрахунку.

Тобто застосовуючи критерій витрат, пов'язаних із користуванням, за пунктом 1 вищезгаданого переліку, маємо враховувати кількість та вартість кіловат-годин електроенергії, які будуть придбані за час експлуатації предмета закупівлі (або кількість та вартість інших ресурсів).

Або ж застосовуючи критерій витрат, пов'язаних із захистом природного середовища, треба враховувати розмір та строк оплати конкретного екологічного податку.

Повертаючись до прикладу з лампами та застосовуючи у вартості життєвого циклу категорію витрат за пунктом 1 вищезгаданого переліку (вартість споживання електроенергії), у тендерній документації замовник має вказати: розрахункову вартість ціни за одиницю виміру електричної енергії кВт/год та період, за який буде обраховуватися вартість життєвого циклу (одиниця виміру життєвого циклу).

Приклад 2

Назва витрат	Вартість товару разом із доставкою	Кількість годин роботи за роки експлуатації товару	Кількість ламп	Кількість кВт/год споживання електричної енергії ламп, заявлених учасником	Вартість кВт/год грн (очікувано)	Вартість витрат, пов'язаних з користуванням	Сукупна вартість предмета закупівлі за критерієм оцінки «вартість життєвого циклу» (за 2 роки)
Вартість на лампи галогенні (пропозиція 1)	50 000	7,3 тис.	400	0,08	1,5	350 400	400 400

Вартість на лампи люмінесцентні (пропозиція 2)	60 000	7,3 тис.	400	0,024	1,5	105 120	165 120
Вартість на лампи LED (пропозиція 3)	80 000	7,3 тис.	400	0,012	1,5	52 560	132 560

Як бачимо з прикладу, щоб зрозуміти вартість життєвого циклу, необхідно знати період експлуатації предмета закупівлі, величину, вартість та кількість одиниць виміру ресурсів, що будуть спожиті протягом життєвого циклу такого предмета закупівлі.

Які категорії витрат вартості життєвого циклу не можна включати до Методики?

Водночас слід врахувати, що будь-які категорії витрат, що застосовуються замовником, повинні бути підтверджені учасником відповідними документами. Наприклад, заявляючи таку категорію витрати у вартості життєвого циклу, як вартість споживання електричної енергії, необхідно вимагати від учасників підтвердження заявлених параметрів споживання електричної енергії пропонованої продукції.

Такими документами можуть бути різного роду технічні документи (технічні умови, паспорти якості, експлуатаційні документи виробника на товар тощо). Або ж такими підтвердними документами можуть бути посилання на акти законодавства, що закріплюють розміри зборів, податків чи інших платежів (наприклад, екологічний податок тощо).

Також слід звернути увагу на те, що застосовані категорії витрат повинні:

бути включені у вартість договору про закупівлю, що укладається за результатами торгів (витрати на експлуатацію товару, витрати на утилізацію тощо, які передбачають наявність обов'язків постачальника виконувати такі послуги),

або

мати об'єктивно зафіксовані величини витрат (екологічні податки, вартість енергетичних чи природних ресурсів, розмір споживання пального тощо).

Наприклад, неможливо використовувати таку категорію витрат у вартості життєвого циклу, як витрати на утилізацію, якщо замовник не покладає обов'язок утилізації на учасника згідно з договором про закупівлю або такі витрати не мають фіксованого тарифу. Адже заявлені учасником витрати на утилізацію (яку, вірогідно, ще додатково треба буде закуповувати за тендерною процедурою) не можуть бути підтверджені учасником із достовірністю 100 % та такі послуги можуть надаватись широким ринком з різними умовами ціноутворення.

Також частиною 4 статті 29 Закону визначено, що в разі застосування критерію оцінки «вартість життєвого циклу» усі його складові не повинні містити вимог, що обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників. Тобто працює загальне правило про неможливість встановлення категорій витрат, які обмежують конкуренцію.

Висновок

Станом на початок листопада поточного року функціонал вартості життєвого циклу не реалізований в електронній системі «ProZorro». Тому навіть якщо замовник визначиться з предметом закупівлі, де захоче застосувати методика оцінки вартості життєвого циклу і передбачити її в тендерній документації, поки оголосити таку процедуру не дозволить електронна система закупівель.

Водночас відсутність технічної реалізації в електронній системі вже на даному етапі не заважає замовнику:

формувати перелік предметів закупівлі та робочих методик для застосування критерію оцінки «вартість життєвого циклу» для майбутніх закупівель після проведення доопрацювань в електронній системі;

формувати умови тендерних договорів на закупівлю з урахуванням категорій витрат, які можна покласти на учасника-переможця (зазвичай у довгострокових договорах). До таких витрат можна віднести витрати на технічне, гарантійне та післягарантійне обслуговування товару тощо;

застосовувати нецінові критерії поряд з критерієм ціни для пошуку більш технологічно підходящих замовнику товарів, які при цьому мають більшу вартість, ніж конкуренти з нижчими показниками (наприклад, більша вантажопідйомність автомобілів порівняно з пропозиціями конкурентів, економніше використання обладнанням паливно-енергетичних ресурсів тощо).

З повним текстом [Примірної методики визначення вартості життєвого циклу](#) ознайомтесь на порталі RADNUK.COM.UA, а про інші критерії оцінки, крім ціни, читайте у статті [«Закупівлі за неціновими критеріями»](#).